

CZU: 34.028.5:341.9

CONSIDERAȚII RELATIVE LA CONCEPTUL DE ORDINE PUBLICĂ ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT

Victor VOLCINSCHI

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul este consacrat analizei aspectelor definirii conceptului de ordine publică în dreptul internațional, corelației dintre conceptele de ordine publică de drept intern și de drept internațional privat și a funcțiilor sociale pe care le îndeplinește fiecare din ele. Prin analiza reglementărilor legale, a practicii și a fondului doctrinar din domeniu sunt analizate condițiile invocării excepției de ordine publică în dreptul internațional privat, demonstrându-se în mod separat specificul invocării excepției de ordine publică în procedura de refuz al hotărârilor judecătorești străine și în procedura de refuz al sentințelor arbitrale străine.

Cuvinte-cheie: *ordine publică, drept intern, drept internațional privat, hotărâre judecătorească străină, sentință arbitrală străină, procedură, competență, reclamant, pârât, probațiune, supralegalizare, apostilă, recunoaștere, refuz.*

CONSIDERATIONS REGARDING THE PUBLIC ORDER IN THE INTERNATIONAL PRIVATE LAW

Dedicated to the analysis of the issues of defining the concept of public order in the international law, the correlation between the concepts of public order of national law and private international law and of the social functions performed by each of them. By analyzing the legal regulations, the practice and the doctrine in the field, are being analyzed the conditions of invocation of public order exception in private international law, and demonstrated separately the specifics of invocation of the public order exception in the procedure of refusal of foreign judgments and in the procedure of refusal of foreign arbitral awards.

Keywords: *public order, national law, private international law, foreign judgement, foreign arbitral award, procedure, jurisdiction, plaintiff, defendant, probation, extra legalization, apostille, recognition, refusal.*

Introducere

Ordinea publică internațională, deși este legată de cea de drept intern al statelor, are în conținutul său și norme (clauze) din convențiile și acordurile (tratatele) internaționale, fie bilaterale, fie multilaterale, fie regionale, fie globale, în funcție de problemele cu care se confruntă comunitatea respectivă de state și care urmează a fi soluționate.

Ordinea publică de drept internațional poate fi privită sub două accepțiuni: *ordinea publică de drept internațional public* și *ordinea publică de drept internațional privat*. Cea de drept internațional public reprezintă ansamblul de norme cutumiare internaționale și de norme convenționale interstatale care au ca finalitate respectarea suveranității și intereselor fiecărui stat membru al comunității respective de state, precum și subordonarea protecției intereselor statelor membre intereselor generale ale acelei comunități.

Cât despre specificul ordinii publice de drept internațional privat, ea este compusă din norme juridice fundamentale imperative ale fiecărui stat care au ca finalitate determinarea condițiilor aplicării normelor juridice normal competente asupra relațiilor sociale dintre persoane private cu element de extraneitate.

1. Problemele definirii conceptului de ordine publică în dreptul internațional privat

E necesar a sublinia că și în cadrul definirii conceptului de ordine publică în dreptul internațional privat se întâlnesc multe probleme.

Cu referire la doctrinarii francezi, Călina Jugastru, de exemplu, afirmă că ordinea publică în dreptul internațional privat este, probabil, una dintre noțiunile juridice cel mai dificil de definit, iar tentativele care tind să găsească o formulare satisfăcătoare sunt rareori reușite, cel mai adesea rezultând definiții extrem de lungi și că incertitudinea este particularitatea specifică a noțiunii de ordine publică în dreptul internațional privat [1].

I.Deleanu și G.Buta, însă, citându-l pe savantul francez Ph.Malaurie, scriu: „A încerca să definești ordinea publică înseamnă a te aventura pe nisipuri mișcătoare. Ordinea publică împrumută o parte din maiestatea sa, din misterul care o înconjoară” [2].

Iar savantul rus D.L. Davâdeno, citându-l pe un judecător englez din sec.XIX*, scrie: „Excepția de ordine publică poate fi comparată cu un cal nedeprins cu călăria, și pe acela, care va încerca să-l încalce, poate să-l ducă cine știe unde, cu totul într-o parte de la rațiunea sănătoasă” [3]. Însă, savantul rus M.M. Boguslavschi este mai categoric decât toți, afirmând că conținutul noțiunii de ordine publică în dreptul internațional privat nici nu poate fi determinat [4].

Toate aceste afirmații nu sunt departe de adevăr, dat fiind că „incertitudinea” sau „nisipurile mișcătoare” despre care amintește Ph.Malaurie constă în caracterul dinamic al conceptului de ordine publică, dinamismul acestuia depinzând de condițiile obiective ale dezvoltării societății din fiecare stat la diferite etape ale evoluției sale. Iar „misterul care o înconjoară” înseamnă, probabil, faptul că ordinea publică, deși este compusă din principii fundamentale despre justiție, echitate și moralitate din fiecare stat, ea rareori se găsește în norme juridice concrete. Ordinea publică trebuie dedusă de cele mai dese ori de către judecător din principiile fundamentale ale ordinii de drept a statului forului, din conținutul contractelor și tratatelor, încheiate de statul respectiv cu statul, a cărui lege se solicită a fi aplicată pe teritoriul statului forului, identificată circumstanțial din specificul fiecărei cauze în parte și aplicată de fiecare dată asupra unui caz concret.

Iar în privința expresiei metaforice a judecătorului englez din sec. XIX, citat de D.L. Davâdeno – „calul nedeprins cu călăria”, se poate spune că judecătorul, judecând cauza și identificând ordinea publică care trebuie aplicată asupra cazului concret, are de a face de fiecare dată cu o ordine publică nouă, existentă la momentul judecării cauzei, și, omițând careva elemente noi ale conceptului de ordine publică de la acest moment, poate devia cu totul într-o parte de la „rațiunea sănătoasă” a momentului oportun.

Cât despre opinia prof. rus M.M. Boguslavschi, precum că „conținutul noțiunii de ordine publică în dreptul internațional privat nici nu poate fi determinat”, se poate spune că, într-adevăr, acestui fenomen nu i se poate formula o definiție generală permanentă și nu i se poate determina conținutul lui constant, dat fiind că aceste aspecte pot fi diferite de la stat la stat, ba chiar diferite și în același stat la diferite etape ale evoluției sale.

În contextul celor expuse, considerăm întemeiată opinia, conform căreia „problema conținutului noțiunii de ordine publică în dreptul internațional privat este mai grea decât aceea a funcțiunii ei” [5]. Același lucru afirmă și doctrinarul român Vladimir Diaconiță [6].

Sumând cele expuse, ne rămâne să conchidem cu spusele profesorului universitar, doctor Mihail Vasile Jacotă: „Se numește ordine publică în dreptul internațional privat excepția pusă la îndemâna judecătorului pentru a elimina legea străină normal competentă în baza regulilor de drept internațional privat al forului, atunci când ea este contrară unui principiu fundamental al dreptului țării instanței. ...Numai judecătorul poate decide pentru fiecare caz în parte dacă trebuie să facă uz de excepție” [7].

Am vrea doar să precizăm la cele spuse că „excepția pusă la îndemâna judecătorului” se invocă nu atât contra legii străine ca atare, cât contra efectelor pe care ar putea să le producă această lege în țara forului, deoarece, după cum afirmă profesorul V.Babără, citându-l pe doctrinarul român Tudor R. Popescu, judecătorul din țara forului nu poate fi cenzor al activității legislative a altui stat [8]. Aceasta clar rezultă și din art.1581 CC RM.

O a doua precizare constă în faptul că, bazându-se pe rezultatele integrării europene și pe unele tendințe ale globalizării, unii autori pun sub semn de întrebare tradiționala excepție „pusă la îndemâna judecătorului”, ca funcție principală a ordinii publice în dreptul internațional privat [9].

Alți autori consideră că dreptul internațional privat tradițional este prea strâns legat de normele și principiile care există și ia forma lor la nivel național. În această eră a globalizării rapide statele-națiuni au scăzut în importanță. Totuși, în pofida acestui fapt, dreptul internațional privat, ca concept, în general, a rămas același, chiar dacă, printre altele, activitățile UE în domeniul dreptului internațional privat au dus la schimbări [10].

Am făcut în treacăt această a doua precizare doar pentru a sublinia noile tendințe în evoluția conceptului de ordine publică în dreptul internațional privat, dar în continuare, neignorând noile tendințe, vom expune materialul în spiritul conceptului tradițional al dreptului internațional privat, care, și din punctul de vedere al autorilor citați, a rămas deocamdată același.

* Despre exemplul judecătorului englez cu „calul sălbatic, nedeprins cu călăria” ne amintește și Vladimir Diaconiță, indicând și numele acestui judecător, Sir James Burrough. *A se vedea*: VI.Diaconiță. Considerații despre ordinea publică de drept internațional privat român în materie contractuală. În: *Studii și cercetări juridice europene*. Conferința internațională a doctoranzilor. Ediția a 8-a. Timișoara, 2016, p.107 (2).

Deci, aspectele definirii conceptului de ordine publică în dreptul internațional privat am vrea să le elucidăm în continuare atât din punctul de vedere al corelației și asemănarilor dintre acesta și conceptul de ordine publică de drept intern, cât și din punctul de vedere al deosebirilor dintre aceste două concepte.

În sensul corelației și asemănarilor dintre aceste două concepte, se poate afirma că ele sunt legate între ele, ba chiar și se împătrund, ambele având drept finalitate consfințirea priorității protecției intereselor statului în raport cu cele ale persoanelor private sau ale comunității de state în raport cu cele ale statelor membre ale anumitei comunități, fiecare din ele realizând această finalitate în mod specific.

Ordinea publică din dreptul intern „...înglobează toate principiile și regulile de ordine socială și morală pe care legiuitorul le-a considerat esențiale pentru societate și care, din acest motiv, se impun respectării tuturor. ...În opinia majoritară, ordinea publică în dreptul internațional privat conține principiile fundamentale de drept ale statului forului aplicabile în raporturile de drept privat” [11].

Rezultă că, deși după conținut ele sunt legate între ele, celei din dreptul intern aparținându-i o situație dominantă, noțiunea de ordine publică nu are același înțeles în dreptul intern și în dreptul internațional privat. Ele se deosebesc prin următoarele:

a) Fiecare îndeplinește o funcție diferită, deși în ultima analiză exprimă și apără interesele statului respectiv. De exemplu, ordinea publică din dreptul intern indică limitele domeniului, lăsat liberei inițiative juridice a părților la săvârșirea actelor juridice și la exercitarea drepturilor subiective, pe când ordinea publică în dreptul internațional privat indică limitele aplicării legii străine pe teritoriul unui anumit stat. Cu referire la Republica Moldova, în primul caz avem articolele 667, 207 alin.(3), 217, 220 din Codul civil al Republicii Moldova (CC RM), precum și normele juridice imperative din sistemul de drept al Republicii Moldova, care „pun în joc” prioritatea protecției interesului general (al societății sau al statului) în raport cu interesele persoanelor private. În al doilea caz avem articolele 1576 alin.(1), 1581, 1582 alin.(2), 1585 alin.(2) din același Cod civil.

b) Nu toate normele juridice de ordine publică internă sunt de ordine publică în dreptul internațional privat [12]. Doar unele din ele, de exemplu: normele juridice ce determină capacitatea juridică și starea civilă a persoanelor sau normele juridice ce se referă la prescripția instinctivă [13].

După cum vedem, și după conținut, și după domeniul de aplicare ordinea publică de drept internațional privat este mai îngustă decât ordinea publică de drept intern.

Tratând în continuare aspectul deosebirilor, remarcăm că ordinea publică de drept internațional privat se deosebește de cea de drept intern și prin caracterele sale, după cum urmează:

a) Ordinea publică este diferită în ceea ce privește conținutul său de la o țară la alta;

b) Ordinea publică este diferită în ceea ce privește conținutul său în cadrul aceleiași țări în timp și în cadrul diferitelor situații (conjuncturi) politice;

c) Ordinea publică este mereu actuală, dat fiind că, dacă din momentul nașterii raportului juridic și până la momentul examinării litigiului conținutul ordinii publice s-a schimbat, se aplică conținutul acesteia de la momentul examinării litigiului;

d) Ordinea publică în dreptul internațional privat este un mijloc, un instrument juridic corectiv în aplicarea legii străine normal competente, în sensul că se lasă judecătorului posibilitatea aplicării ei, dacă o asemenea lege contravine intereselor statului cărui el (judecătorul) aparține [14].

Ne rămâne să conchidem că din caracterul dificil al definirii nu rezultă eminamente imposibilitatea utilizării acestui instrument juridic în practică. Principalul e că din analizele efectuate cunoaștem că ordinea publică în dreptul internațional privat:

a) este un instrument juridic corectiv în aplicarea legii străine pe teritoriul statului forului;

b) funcția principală a acestui instrument juridic corectiv este de a înlătura aplicarea legii străine normal competente pe teritoriul țării forului în cazul în care consecințele aplicării acestei legi ar crea situații incompatibile cu ordinea publică a țării forului;

c) sursele deducerii conținutului acestui „instrument juridic” sunt atât principiile fundamentale privind justiția, echitatea și moralitatea ale ordinii de drept a țării forului, cât și conținutul contractelor și tratatelor, încheiate de către această țară cu alte state și aflate în vigoare la momentul judecării cauzei;

d) sarcina deducerii conținutului și identificării circumstanțiale din specificul fiecărei cauze în parte și sarcina aplicării excepției de ordine publică asupra fiecărui caz concret aparține judecătorului.

Funcția principală de „înlăturare a legii străine normal competente” se realizează de către instanțele judecătorești ale statului, pe teritoriul cărui se solicită aplicarea legii străine, prin aplicarea excepției de ordine publică, condițiile aplicării căreia sunt prevăzute în Republica Moldova de Codul de procedură civilă (CPC) și de convențiile internaționale la care Republica Moldova este parte.

2. Condițiile invocării excepției de ordine publică în dreptul internațional privat

Condițiile invocării excepției de ordine publică în dreptul internațional privat se realizează în spațiul regulilor procedurii de recunoaștere și acceptare spre executare silită a hotărârilor judecătorești străine și a sentințelor arbitrale străine ori de înlăturare a recunoașterii și acceptării acestora pe teritoriul țării forului. De remarcat de la bun început că legislația în vigoare la ora actuală prevede, iar în baza acestor prevederi Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova (CSJ RM), prin Hotărârea din 25.04.2016, [15] lămurește că examinarea cauzelor de recunoaștere și acceptare spre executare silită ori de refuz a recunoașterii hotărârilor judecătorești străine se efectuează în procedură separată de cea de recunoaștere ori de refuz al sentințelor arbitrale străine (pct.3 și pct.11 ale Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016).

În același mod le vom analiza și noi. Numai că noi, în cazul dat, ne vom opri doar asupra analizei condițiilor de refuz, iar mai precis – asupra analizei condițiilor de refuz atât al hotărârilor judecătorești străine, cât și al sentințelor arbitrale străine doar în baza invocării excepției de ordine publică. Însă, dat fiind că elucidarea și estimarea excepțiilor este posibilă doar pe fundalul analizei unor reguli generale, de la analiza acestora vom și porni într-un caz și în altul. Cu atât mai mult că în ambele cazuri temeiurile de recunoaștere sau de refuz sunt prevăzute și se realizează, deși separat, în condițiile aceleiași proceduri civile, care se inițiază prin depunerea cererii de recunoaștere atât a hotărârilor judecătorești străine, cât și a sentințelor arbitrale străine.

2.1. Condițiile invocării excepției de ordine publică în procedura de refuz al hotărârilor judecătorești străine și efectele ei juridice

Drept condiții generale (comune) de invocare a recunoașterii sau refuzului hotărârilor judecătorești străine considerăm:

- A) Competența judecării cauzelor de recunoaștere sau de refuz al hotărârilor judecătorești străine;
- B) Subiectul invocării recunoașterii hotărârilor judecătorești străine;
- C) Termenele invocării recunoașterii hotărârilor judecătorești străine;
- D) Cuprinsul cererii de invocare a recunoașterii hotărârilor judecătorești străine;
- E) Procedura examinării cererii de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine;
- F) Limitele controlului judiciar al hotărârilor judecătorești străine;
- G) Temeiurile de refuz în încuviințarea executării silite a hotărârii judecătorești străine.

A) *Judecarea cauzelor* privind recunoașterea sau refuzul hotărârilor judecătorești străine ține de competența instanței judecătorești, în a cărei circumscripție se solicită recunoașterea și încuviințarea executării silite. Aceasta rezultă din conținutul art.468 din Codului de procedură civilă al Republicii Moldova (CPC RM) [16].

Noțiunea „hotărâre judecătorească străină” este prevăzută în alin.(2) art.467 CPC RM, conform căruia prin hotărâre judecătorească străină se înțelege o hotărâre pronunțată în pricină civilă de o judecată de drept comun sau de o judecată specializată pe teritoriul unui alt stat, precum și sentința penală privind repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune. Prin pct.3 al Hotărârii Plenului CSJ RM nr.9 din 09.12.2013, în redacția Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2014, se adaugă că instanța judecătorească străină care a pronunțat o asemenea hotărâre trebuie să facă parte din sistemul judecătoresc statal al statului respectiv. Hotărârea judecătorească străină poartă caracterul unui act de dispoziție prin care litigiul a fost examinat în fond (alin.2 pct.2 al Hotărârii nr.9 a Plenului CSJ RM din 09.12.2013 în redacția Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016).

B) *Subiectul invocării* recunoașterii hotărârii judecătorești străine este *creditorul*, adică partea care a obținut câștig de cauză în hotărârea judecătorească străină, în privința căruia nu a fost executată benevol de către debitor. Cererea se depune la instanța de judecată a Republicii Moldova, în raza competenței căreia se află domiciliul/sediul debitorului (pârâtului).

În cazul în care debitorul (pârâtul) nu are domiciliu (persoană fizică) sau sediu (persoană juridică) pe teritoriul Republicii Moldova, ori domiciliul sau sediu nu este cunoscut, cererea se va depune la locul aflării bunurilor debitorului. Iar dacă debitorul nu are domiciliu sau sediu și nici bunuri pe teritoriul Republicii Moldova, instanța de judecată a Republicii Moldova nu va fi competentă să primească cererea respectivă și va emite o încheiere de refuz a primirii cererii în conformitate cu alin.(2) art.169 CPC RM. Însă, dacă în timpul examinării în fond a cauzei de către instanța judecătorească străină debitorul avea domiciliu sau sediu ori bunuri pe teritoriul Republicii Moldova, iar la momentul examinării cererii de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine debitorul (pârâtul) nu mai are domiciliu sau sediu și nu mai dispune de bunuri pe teritoriul Republicii Moldova, atunci instanța judecătorească, în circumscripția căreia debitorul a avut ultimul domiciliu/sediul sau locul de înregistrare ori a avut bunuri, va examina cererea de recunoaștere și încuviințare a executării

(alin.4 pct.4 al Hotărârii nr.9 a Plenului CSJ RM din 09.12.2013 în redacția Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016).

C) Conform alin.(3) art.467 CPC RM, *hotărârea judecătorească străină poate fi înaintată spre recunoaștere și executare silită în Republica Moldova în termen de 3 ani de la data rămânerii definitive*, potrivit legii statului în care a fost pronunțată. Repunerea în termenul omis din motive întemeiate se poate face de instanța judecătorească a Republicii Moldova în modul stabilit la art.116.

D) Conform pct.5 al Hotărârii nr.9 a Plenului CSJ RM din 09.12.2013 în redacția Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016, *cererea de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine trebuie să cuprindă:*

1 – numele sau denumirea creditorului, precum și al reprezentantului, dacă cererea se depune de acesta, domiciliul (reședința) ori sediul, numerele de telefon, faxul, poșta electronică;

2 – numele sau denumirea debitorului, domiciliul (reședința) ori sediul, numerele de telefon, faxul, poșta electronică;

3 – solicitarea încuviințării executării silite a hotărârii, termenul de la care se cere executarea hotărârii.

La cerere se anexează actele stipulate de tratatul internațional, încheiat de Republica Moldova cu statul, pe teritoriul căruia hotărârea solicitată spre recunoaștere a fost pronunțată (alin.(4) art.466 CPC RM). Dacă în tratatul internațional nu se indică astfel de acte, la cerere se anexează:

1 – Copia de pe hotărârea judecătorească străină, încuviințarea căreia se solicită, legalizată de judecată în modul stabilit, însoțită de traducerea în limba de stat, autorizată și supralegalizată în conformitate cu prevederile alin.(1) și (2) art.466 CPC RM;

2 – Actul oficial care confirmă rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești străine, conform legii statului în care s-a emis, dacă faptul acesta nu rezultă din hotărâre. Acest act la fel trebuie însoțit de traducere autorizată în limba de stat și supralegalizată cu respectarea prevederilor alin.(1) și (2) art.466 CPC RM.

Supralegalizarea actelor încheiate sau legalizate de instanțele judecătorești ale Republicii Moldova se face, din partea autorităților Republicii Moldova, de Ministerul Justiției și de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, în conformitate cu Regulamentul privind aplicarea apostilei, adoptat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.163 din 15.02.2007 (MO RM nr.25-28 din 23.02.2007) cu modificările ulterioare, până la 16.02.2017;

3 – Actul care confirmă că partea împotriva căreia s-a emis hotărârea, deși a fost înștiințată legal, nu a participat la proces;

4 – Actul care confirmă executarea anterioară a hotărârii pe teritoriul statului respectiv. Acest act la fel se cere însoțit de traducerea în limba de stat și supralegalizat în conformitate cu prevederile art.466 CPC RM.

E) *Procedura examinării cererii de recunoaștere și încuviințare a executării silite a hotărârii judecătorești străine se desfășoară în conformitate cu prevederile art.470 CPC RM. Cererea se examinează în ședință de judecată, cu înștiințarea legală a debitorului despre locul, data și ora examinării. Neprezentarea din motive neîntemeiate a debitorului citat legal nu împiedică examinarea cererii (alin.(1) art.470 CPC RM). Iar dacă debitorul citat legal depune o cerere întemeiată de amânare a examinării cererii de recunoaștere și acceptare spre executare silită a hotărârii judecătorești străine, instanța judecătorească poate satisface o asemenea cerere (alin.(2) art.470 CPC RM).*

Instanța de judecată care examinează cererea de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine este obligată să informeze neîntârziat despre acest fapt Ministerul Justiției al Republicii Moldova și, după caz, Banca Națională a Moldovei, în cazul în care este vizată o instituție financiară, licențiată de aceasta. La actul de informare se anexează copia cererii și a documentelor aferente. De fapt, prezența în ședința de judecată a reprezentantului Ministerului Justiției și prezența, după caz, și a reprezentantului Băncii Naționale este obligatorie, însă lipsa acestora legal citați nu împiedică examinarea cauzei.

După ce în ședință se ascultă explicațiile debitorului și se examinează probele prezentate de acesta, instanța judecătorească pronunță o încheiere de încuviințare a executării silite a hotărârii judecătorești străine sau de refuz al autorizării executării. Copia încheierii judecătorești se expediază de către judecată creditorului și debitorului în termen de 3 zile de la data pronunțării. Încheierea este supusă căilor de atac în instanța ierarhic superioară în ordinea și termenele prevăzute de Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

F) *Limitele controlului judecătoresc al hotărârii judecătorești străine sunt destul de reduse. Aceasta reiese din faptul că hotărârea judecătorească străină poartă caracterul unui act de dispoziție, prin care litigiul a fost examinat în fond, acesta având efectul de act judecat. Prin urmare, la judecarea cauzei de recunoaștere a hotărârilor judecătorești străine instanța nu are dreptul de a examina (a corecta sau a revedea) fondul*

hotărârii judecătorești străine nici din punctul de vedere al sistemului de drept al Republicii Moldova, nici din punctul de vedere al dreptului altui stat. Ceea ce este competentă instanța în asemenea cazuri, este de a examina temeiurile de recunoaștere ori de refuz și de a hotărî recunoașterea ori refuzul recunoașterii și executării hotărârii judecătorești străine pe teritoriul Republicii Moldova (alin.6 art.470 CPC RM, pct.9 al Hotărârii nr.9 a Plenului CSJ RM din 09.12.2013 în redacția hotărârii Plenului CJS RM din 25.04.2016).

G) *Temeiurile de refuz* în încuviințarea executării silite a hotărârii judecătorești străine sunt prevăzute la art.471 CPC RM. Însă, după cum am subliniat *supra*, în cazul de față noi ne-am pus sarcina de a analiza doar temeiurile de refuz **în baza invocării excepției de ordine publică**. Prin urmare, vom analiza doar temeiurile de refuz prevăzute la lit.e) art.471 CPC RM, și anume: *refuzul de a încuviința executarea silită a hotărârii judecătorești străine în cazul în care executarea hotărârii poate crea consecințe care contravin ordinii publice a Republicii Moldova*.

Temei de drept material al invocării excepției de ordine publică în dreptul internațional privat îl constituie art.1581 CC RM, care prevede: „Norma de drept străin aplicabilă în conformitate cu art.1576 (1) nu se aplică în cazul în care consecințele aplicării ei ar contraveni ordinii publice a Republicii Moldova. În cazul înlăturării legii străine, se aplică legea respectivă a Republicii Moldova”.

Pentru ca să aplice excepția de ordine publică în procesul de judecare a unor asemenea cauze, *judecătorul deduce*, mai întâi, în baza aptitudinilor și inteligenței sale profesionale, a responsabilității sale profesionale și civice, *conținutul ordinii publice a țării sale la momentul judecării cauzei, compară consecințele care pot apărea în urma recunoașterii hotărârii judecătorești străine și, ajungând la convingerea că ele, consecințele, ar veni în contradicție cu ordinea publică din țara sa, înlătură (refuză) recunoașterea hotărârii judecătorești străine prin aplicarea excepției de ordine publică. Plus la aceasta, contradicțiile dintre consecințele recunoașterii hotărârii judecătorești străine și ordinea publică trebuie să fie evidentă, concretă și însemnată, contradicțiile de însemnatate minoră rămânând neluate în seamă* [17]. Ultimele rămân pe seama principiului păstrării relațiilor de curtoazie dintre țările respective.

Dat fiind că normele juridice care constituie conținutul ordinii publice sunt de însemnatate fundamentală pentru ordinea de drept a fiecărui stat, inclusiv a Republicii Moldova, și au caracter imperativ, *excepția de ordine publică se aplică de către instanța de judecată din oficiu (ex officio), indiferent de faptul invocării acesteia de către debitor (pârât) prin cererea sa reconvențională*.

Ca și în celelalte cazuri de refuz, prevăzute la art.471 CPC RM, refuzul recunoașterii hotărârii judecătorești străine în baza aplicării excepției de ordine publică se efectuează prin adoptarea de către instanța de judecată a unei încheieri, care se transmite părților în termen de 3 zile de la pronunțare și care se supune căilor de atac, conform prevederilor Codului de procedură civilă al Republicii Moldova.

2.2. Efectele invocării excepției de ordine publică

În ceea ce privește efectele invocării ordinii publice, în doctrină se disting două situații: a) în materia nașterii raportului juridic și b) în materia drepturilor dobândite [18].

a) Dacă studiem atent conținutul art.1581 CC RM, constatăm că și în materia nașterii raportului juridic se disting două efecte. În prima frază se spune că *norma de drept străin normal competentă nu se aplică în cazul în care consecințele aplicării ei ar contraveni ordinii publice a Republicii Moldova*. În situația dată suntem în prezența efectului negativ, dat fiind că legea străină este înlăturată și raportul juridic nu se poate naște. *Așa că în privința nașterii raportului juridic reglementările sunt mai stricte și au caracter imperativ*. Însă, din a doua frază a aceluiași articol rezultă că, *dacă legea străină este înlăturată, se aplică legea forului și acesta este efectul pozitiv*. Aceasta rezultă logic din faptul că judecătorul este obligat să soluționeze cauza care îi este pusă în față spre soluționare. Însă, după cum rezultă din conținutul art.1581 CC RM, *efectul pozitiv îl urmează pe cel negativ*.

În legătură cu substituirea legii străine prin aplicarea legii forului apare problema întinderii legii forului. Cu alte cuvinte, această substituție se referă doar la aspectul care contravine ordinii publice din statul forului ori se referă la întreg ansamblul dispozițiilor legale străine. *Substituția legii străine cu cea a forului are loc în limitele stricte ale dispozițiilor legii străine care contravin ordinii publice din țara forului. Aceasta rezultă din caracterul excepțional al invocării ordinii publice*. Rezultă că dispozițiile legii străine care interesează cauza și nu contravin ordinii publice își păstrează efectele lor juridice și se aplică.

Determinarea întinderii substituției legii străine prin aplicarea legii forului se face în fiecare caz de către instanța de judecată [19]. Și aici iarăși ne amintim de necesitatea calităților profesionale ale judecătorului și de responsabilitatea lui profesională și civică.

b) În cazurile în care se invocă *ordinea publică în materia drepturilor dobândite*, efectele invocării ordinii publice sunt mai atenuate. De exemplu, legea străină care permite poligamia nu-și va putea găsi aplicare pe teritoriul Republicii Moldova care nu o recunoaște (art.2 (3) și art.15 (1) lit.a) din Codul familiei al RM). Deci, pe teritoriul țării noastre o persoană deja căsătorită nu mai poate încheia o a doua căsătorie și, astfel, un asemenea raport juridic nu se poate naște (art.155, art.12 (3) și art.15 (1) lit.a) din Codul familiei al RM). Însă, dacă o persoană deja căsătorită încheie în țara sa încă o căsătorie după legea țării sale care permite un asemenea fenomen, drepturile dobândite dintr-o asemenea căsătorie vor putea fi luate în considerare în țara care nu cunoaște poligamia, precum este și Republica Moldova. De exemplu, dreptul la pensia de întreținere a soțului inapt de muncă ori dreptul la pensia alimentară a copilului minor născut într-o asemenea căsătorie (art.157 și art.164 din Codul familiei al RM).

Aceasta se întâmplă, probabil, și din cauza că fiecare țară, stabilind statutul juridic al persoanelor și capacitatea lor juridică prin norme ce țin de ordinea publică, le asigură un anumit spațiu de libertate personală și în săvârșirea actelor juridice. În același timp, prevede și o atitudine mai tolerantă față de consecințele acelor acțiuni, față de efectele actelor juridice deja săvârșite, promovând principiul echității și al umanității în privința persoanelor fizice care dispun de libertatea alegerii domiciliului și a reședinței și principiul eficienței activității comerciale în privința persoanelor juridice, în condițiile intensificării relațiilor internaționale de schimb.

Însă, efectul atenuat al invocării ordinii publice în materia drepturilor dobândite în străinătate nu se produce în toate cazurile în mod automat. Instanța de judecată va decide pentru fiecare caz în parte dacă dreptul dobândit în străinătate va produce efecte și în țara forului. Rezultă că este posibil ca, în anumite condiții, un drept dobândit în străinătate să nu producă efecte în țara forului [20].

De instanța de judecată care examinează cauza depinde cât de profund va pătrunde ea în conținutul ordinii publice a statului străin și a propriului stat, care sunt contradicțiile dintre ele și cât de acut este gradul contradicțiilor evidențiate, ba chiar și care este situația politică a relațiilor dintre statele respective la momentul examinării cauzei.

Remarcabil în acest sens este exemplul pe care îl expune în lucrarea sa profesorul rus L.M. Lunț din practica judiciară a Franței, care, cu referire la ordinea publică, nu a recunoscut pe teritoriul său decretul puterii sovietice cu privire la naționalizare până în anul 1954 [21]. Este vorba despre respingerea în anul 1954 de către judecătoria departamentului Sena din Paris a acțiunii civile a fiicei colecționarului rus S.I. Șciuchin, Ecaterina Șciuchin-Keller, prin care reclamanta, ca moștenitoare a colecționarului, cerea recunoașterea dreptului de proprietate asupra tablourilor lui Picasso, care au fost scoase din URSS pentru a fi expuse în muzeele din Paris și care au aparținut colecționarului S.I. Șciuchin până în 1917, dar care au fost naționalizate fără compensare prin decretul puterii sovietice.

Hotărârea de respingere a acțiunii reclamantei instanța de judecată a motivat-o prin aceea că ordinea publică franceză nu a fost atinsă până la așa nivel, ca să fie necesar de a aplica măsuri urgente, dat fiind că tablourile au fost procurate mult timp în urmă de către suveranul străin de la propriii cetățeni, în propriul său teritoriu și în conformitate cu legile țării. În doctrină, aceasta se lămurește prin faptul că se planificau unele îmbunătățiri ale relațiilor în care erau cointeresate ambele state [22].

Decizia dată nu a împiedicat însă judecătorii franceze să revină ulterior la înlăturarea legilor altor state în materia naționalizării [23].

3. Specificul invocării excepției de ordine publică în procedura de refuz al sentinței arbitrale străine

Specificul invocării excepției de ordine publică în procedura de refuz al sentințelor arbitrale străine ține, întâi de toate, de domeniul litigiilor, adică litigiile soluționate trebuie să provină din raporturile juridice de comerț internațional. În al doilea rând, soluționarea acestor litigii, pe lângă actele normative comune care reglează procedura invocării excepției de ordine publică la refuzul recunoașterii hotărârilor judecătorești străine, precum este Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, are cadru normativ specific care în fond este compus din:

1. Legea Republicii Moldova nr.23 din 22.02.2008 cu privire la arbitraj [24].
2. Legea Republicii Moldova nr.24 din 22.02.2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional [25].
3. Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, încheiată la New York la 10 iunie 1958, în vigoare pentru Republica Moldova din 17 decembrie 1998 [26].
4. Convenția europeană de arbitraj comercial internațional, întocmită la Geneva la 21.04.1961, în vigoare pentru Republica Moldova din 5 martie 1998 [27].

5. Aranjamentul relativ la aplicarea Convenției europene de arbitraj comercial internațional, întocmit la Paris la 17.12.1962, în vigoare pentru Republica Moldova din 05.03.1998 [28].

6. „Ghidul privind interpretarea Convenției privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine de la New York din 1958. Manual pentru judecători”^{*} (în continuare – „Ghidul”), elaborat cu sprijinul Curții Permanente de Arbitraj de la Haga [29].

7. Ghidul UNCITRAL privind aplicarea Convenției de la New York din 1958 cu privire la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine [30].

8. În scopul aplicării uniforme a normelor juridice ce țin de recunoașterea sau refuzul sentințelor arbitrale străine trebuie, de ținut cont și de Partea a II-a a Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016 privind modificarea și completarea Hotărârii Plenului CSJ nr.9 din 09.12.2013 „Privind practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce ține de recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și a hotărârilor arbitrale străine” [31].

În *al treilea rând*, conform pct.12 al Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016, la interpretarea Convenției de la New York din 1958 este necesar a se ține cont de următoarele principii și reguli:

- principiul prezumției eficacității Convenției și sentinței arbitrale;
- principiul interpretării Convenției în favoarea producerii efectelor sentințelor arbitrale străine;
- principiul interdicției de a se expune pe fondul litigiului prevăzut de sentința arbitrală;
- principiul interpretării restrictive a temeiurilor de refuz în recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine și la admiterea refuzului în recunoașterea executării acestora doar în cazuri excepționale;
- regula aplicării dreptului mai favorabil eficacității internaționale a sentințelor arbitrale;
- regula sarcinii probațiunii incubate părâtului.

Aceleași principii în fond și interpretarea lor cu același sens găsim și în Partea a III-a a Capitolului III al „Ghidului...” (p.66-71).

În *al patrulea rând*, Convenția de la New York din 1958 reprezintă *acquis-ul* uniformizat de standarde privind recunoașterea și executarea (sau refuzul) sentințelor arbitrale străine.

În *al cincilea rând*, corelația dintre Convenția de la New York din 1958 și legislația națională, precum și dintre Convenție și normele din tratate internaționale bilaterale sau multilaterale la care Republica Moldova este parte se explică în pct.13 al Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016, *prioritate având normele mai favorabile părților*.

În *al șaselea rând*, atât organul arbitral comercial internațional, în jurisdicția căruia intră sau va intra soluționarea litigiilor, cât și legea aplicabilă asupra litigiilor, sunt lăsate, de regulă, la discreția părților, care convin între ele printr-o „convenție arbitrală” sau printr-o „clauză de arbitraj” din contractul comercial internațional încheiat între părți.

Restul particularităților specifice le vom elucida în cadrul expunerii fiecărei faze a procedurii de recunoaștere sau refuz al sentințelor arbitrale străine. Aceasta din cauza că atât recunoașterea, cât și refuzul recunoașterii sentințelor arbitrale străine au reguli procesuale comune, dat fiind că refuzul are loc în procesul inițiat prin cererea de recunoaștere și acceptare spre executare a sentinței arbitrale străine. Așa că vom expune toate fazele procedurii după cum urmează:

- A) Competența judecării cauzelor de recunoaștere a sentințelor arbitrale străine;
- B) Subiectul invocării recunoașterii sentinței arbitrale străine;
- C) Termenele invocării recunoașterii sentințelor arbitrale străine;
- D) Cuprinsul cererii de invocare a recunoașterii sentințelor arbitrale străine;
- E) Procedura de examinare a cererii de recunoaștere a sentințelor arbitrale străine;
- F) Limitele controlului judiciar al sentințelor arbitrale străine;
- G) Temeiurile de refuz al recunoașterii și încuviințării executării silite a sentințelor arbitrale străine.

A) *Examinarea cauzelor de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale străine pe teritoriul Republicii Moldova ține de competența curții de apel*. Conform art.475¹ (1) CPC RM, cererea de recunoaștere și executare a sentinței arbitrale străine **se depune la curtea de apel**, în a cărei circumscripție se află domiciliul/reședința

^{*} Deși denumirea „Ghidului” și unele prevederi ale acestuia le folosim în limba română, el este publicat pe această adresă electronică în limba rusă și se numește „Руководство МСКА по толкованию Нью-Йоркской конвенции. 1958 г. : Руководство для судей”. Traducerea în l. română a denumirii este preluată din Hotărârea Plenului CSJ a RM din 25.04.2016, iar traducerea în limba română a unor prevederi din acest „Ghid” ne aparține.

sau sediul părții, împotriva căreia este invocată hotărârea arbitrală străină (pârâtul). În cazul în care pârâtul nu are domiciliu/reședință sau sediu în Republica Moldova, ori domiciliul/reședința sau sediul acestuia nu sunt cunoscute, **cererea se prezintă curții de apel** în a cărei circumscripție sunt situate bunurile pârâtului. Cererea de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale străine se supune taxei de stat în condițiile legii (art.475¹ (7) CPC RM).

Conform prevederilor Convenției de la New York din 1958, prin sentințe arbitrale se înțelege nu doar sentințele date de către arbitrii numiți pentru cazuri determinate (*ad hoc*), ci și acelea care sunt date de către organele de arbitraj permanente, cărora părțile li s-au supus (art.I alin.(2) din Convenție). În asemenea cazuri noțiunile „sentință” și „hotărâre” arbitrală au aceeași semantică (pct.14 al Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016).

Conform art.475 CPC RM, o hotărâre (sentință) arbitrală se va considera „străină” în cazurile în care:

a) este pronunțată pe teritoriul unui stat străin;

b) este emisă pe teritoriul Republicii Moldova, însă procedurii arbitrale i s-a aplicat legea unui stat străin.

Hotărârile arbitrale denumite „internaționale” sau „a-naționale” care, în virtutea voinței părților, sunt emise cu aplicarea unor reguli de arbitraj identificate de părți, fără a se recurge la vreun regulament de arbitraj sau la legea vreunui stat, fie sunt emise în procedura de „*amiable compositeur*”, se vor asimila caracterului de sentințe arbitrale străine (pct.17 al Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016).

B) *Subiect al invocării recunoașterii și executării sentinței arbitrale străine* (reclamant) este partea, în beneficiul căreia a fost emisă sentința arbitrală străină (art.475, 475¹ CPC RM). Reclamantul se poate referi în cererea sa la:

✓ I. Recunoașterea și executarea silită a hotărârii arbitrale străine;

✓ II. Recunoașterea hotărârii (sentinței) arbitrale străine.

Ambele cazuri au aceeași procedură de examinare.

Invocarea procedurii de recunoaștere și executare a sentinței arbitrale străine se efectuează conform art.7 și 8 CPC RM și regulilor de perfectare a actelor de reprezentare.

C) *Cererea de recunoaștere și executare a sentinței arbitrale străine pe teritoriul Republicii Moldova se prezintă în formă scrisă în limba de stat și poate fi înaintată în termen de 3 ani de la data la care hotărârea (sentința) arbitrală străină a devenit obligatorie* în conformitate cu legea statului unde a avut loc arbitrajul sau cu legea aplicată de arbitraj. Repunerea în termen, în cazul în care acesta a fost omis din motive întemeiate, este reglementat de art.16 (art.475¹ (6) CPC RM).

În situația în care instanța se pronunță asupra refuzului cererii de recunoaștere și executare a sentinței arbitrale străine pe motiv de prescriere a dreptului la înaintarea cererii în cauză, instanța nu se va expune asupra motivelor prevăzute la art.476 CPC RM (alin.4 pct.2 al Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016).

D) *Cuprinsul cererii de invocare a recunoașterii sau a recunoașterii și executării silită a sentinței arbitrale străine* trebuie să conțină, în primul rând, proba existenței hotărârii (sentinței) și a convenției arbitrale. Conform art.475¹ (2) CPC RM și art.IV al Convenției de la New York din 1958, în cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine se indică:

a) numele sau denumirea solicitantului ori a reprezentantului său, dacă cererea este depusă de acesta, domiciliul/reședința sau sediul, după caz;

b) numele sau denumirea părții împotriva căreia este invocată hotărârea arbitrală străină, domiciliul/reședința sau sediul, după caz;

e) data la care hotărârea arbitrală străină a devenit executorie pentru părți, dacă aceasta nu rezultă din textul hotărârii.

Cererea poate să conțină și alte informații, inclusiv numerele de telefon și fax, adrese ale poștei electronice, dacă acestea sunt necesare pentru examinarea corectă și la timp a cauzei (alin.(2) art.475¹ CPC RM).

Partea care cere recunoașterea și executarea sentinței arbitrale străine trebuie să anexeze la cererea sa:

a) originalul sentinței arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul cuvenit;

b) originalul convenției arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul cuvenit;

c) adițional, în caz de necesitate, se va prezenta o declarație pe propria răspundere privind faptul dacă și în ce măsură sentința arbitrală a fost executată (art.475¹ (3) CPC RM).

La cerere se anexează și dovada achitării taxei de stat.

Cererea trebuie să fie semnată de către creditor sau de reprezentantul lui. La cererea depusă de reprezentant se va anexa procura sau un alt act care atestă împuternicire reprezentantului.

Prin pct.25 al Hotărârii sale din 25.04.2016 Plenul CSJ RM lămurește că folosirea actelor oficiale provenite de la autoritățile unui alt stat necesită îndeplinirea unor formalități speciale în scopul garantării originalității, autenticității semnăturilor/sigiliului și legalității întocmirii acestora. Aceste „formalități speciale” sunt prevăzute la alin.(4) art.475¹ CPC RM, în care e stipulat: „Actele prevăzute la alin.(3) lit.a) și b) se prezintă în formă apostilată, dacă emană din statele care au semnat sau aderat la Convenția cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, încheiată la Haga la 5 octombrie 1961, sau în formă supralegalizată, dacă emană din celelalte state. Actele respective sunt scutite de supralegalizare sau apostilare, dacă emană dintr-un stat cu care Republica Moldova are încheiat un tratat care nu prevede supralegalizarea sau apostilarea”.

Prin supralegalizare se înțelege formalitatea prin care agenții diplomatici sau consulari ai țărilor, pe teritoriul cărora actul urmează a fi prezentat, atestă veridicitatea, calitatea în care a acționat semnatarul actului sau, după caz, autenticitatea sigiliului și a ștampilei de pe acest act, aplicate pe aceste acte oficiale întocmite pe teritoriul statului emitent. Rezultă că actele anexate la cererea de recunoaștere a sentințelor arbitrale străine pe teritoriul Republicii Moldova trebuie supralegalizate (atestate, confirmate) de către un agent diplomatic sau consular al Republicii Moldova care activează și, în virtutea statutului său, este abilitat cu asemenea competențe pe teritoriul statului, unde a fost pronunțată sau în baza legislației căruia a fost adoptată sentința arbitrală străină.

În Republica Moldova procedura de supralegalizare a actelor întocmite pe teritoriul altor state este prevăzută în *Regulamentul cu privire la procedura de supralegalizare a documentelor*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.421 din 20.06.2013 (MO RM nr.136-139 din 28.06.2013).

Plenul CSJ RM explică, de asemenea, că actele, provenite din țările menționate la Anexa nr.1 a hotărârii sale din 25.04.2016, urmează a fi supralegalizate. La fel, urmează a fi supralegalizate și actele provenite din Germania, care a formulat obiecții împotriva aderării Republicii Moldova la Convenția de la Haga din 05.10.1961 cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine.

Dacă actele au originea într-un stat membru al Convenției sus-menționate de la Haga, acestea urmează a fi *apostilate* (pct.26 al Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016).

În sensul Convenției de la Haga din 1961, **Apostila** este o supralegalizare simplificată a unui document, necesară pentru a fi recunoscut într-o țară semnatară a Convenției. Republica Moldova a devenit parte la Convenția de la Haga începând cu 16.03.2007.

Ștampila specială numită „**Apostilă**” se aplică pe document doar o singură dată de către autoritatea statului de origine a acestuia, astfel încât autoritățile statului pe teritoriul căruia urmează a fi utilizat documentul îl vor recunoaște fără supralegalizare sau alte formalități.

Procedura aplicării *apostilei* în Republica Moldova este prevăzută de Regulamentul privind aplicarea *apostilei*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.163 din 15.02.2007 (MO RM nr.25-28 din 23.02.2007) cu modificările ulterioare.

Lista statelor semnatare ale Convenției de la Haga cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, adoptată la Haga la 5 octombrie 1961, este prezentată în **Anexa 2** a Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016.

Numai că trebuie de avut în vedere că atât lista țărilor prezentată în **Anexa 1**, cât și cea prezentată în **Anexa 2**, poate să se schimbe cu timpul; pentru precizare se va consulta site-ul Convenției de la Haga de drept internațional privat: www.hcch.net.

Prin fraza a doua din alin.(4) art.475¹ CPC RM se precizează că actele, anexate la cererea privind recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine, vor fi scutite de supralegalizare și apostilare, dacă ele emană dintr-un stat cu care Republica Moldova are încheiat un tratat bilateral care prevede scutirea de supralegalizare sau apostilare.

De remarcat că Republica Moldova are încheiate acorduri și tratate bilaterale cu multe state privind asistența juridică, dar nu în toate aceste acorduri și tratate se prevede expres recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine și scutirea de supralegalizare și apostilare a actelor anexate la cererea de recunoaștere și executare a hotărârilor arbitrale internaționale/străine. De aceea, la necesitate, trebuie de fiecare dată de verificat conținutul acordului/tratatului respectiv cu țara în cauză în caz concret.

În pct.27 al Hotărârii sale din 25.04.2016 Plenul CSJ RM aduce exemple de stipulări privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, precum și despre scutirea de legalizare a actelor ce se conțin în tratatele (acordurile) încheiate cu România, Turcia, Bosnia și Herțegovina.

Lista tratatelor (acordurilor) bilaterale privind asistența juridică încheiate de Republica Moldova cu alte state este prezentată în **Anexa 3** a Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016. Însă, trebuie de avut în vedere că această listă reflectă situația de la data de 08.12.2015 și că ulterior ea poate să se schimbe. Precizarea ei ulterioară poate fi obținută prin adresarea la Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova.

În pct.28 al aceleiași hotărâri Plenul CSJ RM explică instanțelor că în cazul în care cererea de recunoaștere și încuviințare spre executare silită a sentinței arbitrale străine nu întrunește condițiile legale, acestea nu i se dă curs, cu acordarea unui termen rezonabil deponentului pentru lichidarea neajunsurilor din cerere sau anexarea actelor nedepuse.

Conform art.267 CPC RM, instanța nu poate scoate cererea de pe rol, cu excepția prevederilor de la lit.b), c), d) ale acestui articol, adică dacă:

b) cererea a fost depusă de o persoană fără capacitate juridică;

c) cererea este semnată sau este depusă în judecată de o persoană neîmpuțernicită;

d) litigiul dintre aceleași părți cu privire la același obiect și pe aceleași temeuri se află în curs de judecată la aceeași instanță sau la o alta.

E) *Procedura de examinare a cererii de recunoaștere și executare a sentinței arbitrale străine* este prevăzută la art.475² CPC RM. Cererea se examinează în ședință publică, cu înștiințarea părților despre locul, data și ora examinării. Neprezentarea din motive neîntemeiate a părții, împotriva căreia este invocată hotărârea (sentința) arbitrală străină și în privința căreia au fost îndeplinite condițiile de citare legală, nu împiedică examinarea cererii.

Însă, dacă debitorul solicită instanței judecătorești amânarea datei examinării cererii și această solicitare este recunoscută de către instanța judecătorească ca fiind întemeiată, instanța judecătorească amână data examinării și înștiințează ambele părți despre aceasta.

În cazul în care este vizată o instituție financiară, licențiată de Banca Națională a Moldovei, instanța judecătorească (curtea de apel, după competență), care examinează cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine, informează în mod obligatoriu și neîntârziat despre acest fapt Ministerul Justiției și Banca Națională a Moldovei cu remiterea copiei cererii și ale documentelor anexate. Acestea vor participa la proces în conformitate cu prevederile art.74 CPC RM. Însă, lipsa reprezentantului Ministerului Justiției și, după caz, al Băncii Naționale a Moldovei, legal citați, nu împiedică examinarea cauzei.

Prin interpretarea cumulativă a prevederilor de la alin.(2) art.39 al Legii RM nr.24 din 22.02.2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional și de la alin.(7) art.476 CPC RM, Plenul CSJ RM lămurește că amânarea sau suspendarea examinării cererii privind recunoașterea executării poate fi cerută de ambele părți, dacă:

– este depusă o cerere de desființare a hotărârii (sentinței) arbitrale străine;

– este depusă o cerere de suspendare a hotărârii arbitrale străine.

Însă, aceste condiții nu sunt obligatorii pentru instanța de judecată care examinează cererea, decizia de suspendare rămânând la discreția instanței judecătorești, aceasta pronunțând asupra acestui fapt o încheiere, despre care va înștiința ambele părți.

La necesitate, oricare din părți poate cere ridicarea amânării sau suspendării examinării cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine, instanța urmând să se pronunțe printr-o încheiere.

Prin pct.31 al Hotărârii sale din 25.04.2016 Plenul CSJ RM lămurește că legea nu obligă debitorul să depună referință sau obiecții împotriva hotărârii arbitrale străine a cărei executare se solicită, însă este în interesul acestuia să prezinte probe care l-ar avantaja. În cadrul examinării cererii instanța de judecată va asculta explicațiile debitorului și va examina probele prezentate de acesta.

Plenul CSJ RM atrage în mod deosebit atenția instanțelor judecătorești asupra aplicării prevederilor de la alin.(4) art.475² CPC RM și le previne că trebuie să țină cont de următoarele:

Solicitantului recunoașterii și încuviințării executării silită a hotărârii arbitrale, pronunțate într-un stat parte la Convenția de la New York din 1958, nu i se pot solicita acte suplimentare, decât cele stipulate de art.IV al Convenției respective și nici alte informații suplimentare. Or, sarcina probației în procedura de examinare a cererii de recunoaștere și încuviințare spre executare a hotărârii arbitrale străine aparține părâtului.

F) *Limitele controlului judiciar* la examinarea cererii de recunoaștere sau refuz al hotărârii arbitrale străine sunt circumscrise doar de verificarea existenței sau lipsei temeiurilor de refuz al recunoașterii și executării hotărârii arbitrale străine. Prin urmare, verificarea condițiilor de regularitate a hotărârii arbitrale

străine se realizează în cadrul unui control judiciar limitat, care exclude posibilitatea reexaminării în fond a litigiului atât din punctul de vedere al dreptului Republicii Moldova, cât și al altui stat.*

Instanța de apel care examinează cererea privind recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine nu este în drept:

- să reexamineze fondul hotărârii arbitrale străine;
- să revizuiască hotărârea arbitrală străină;
- să modifice hotărârea arbitrală străină;
- să administreze probe suplimentare privind situația litigioasă.

Instanța de judecată nu are competența să schimbe concluziile tribunalului arbitral, chiar dacă arbitrii au ajuns la concluzii greșite în privința circumstanțelor cauzei. Toate acestea survin din principiul interdicției de a se expune pe fondul litigiului prevăzut de sentința arbitrală și din efectul sentinței arbitrale ca lucru judecat.

Până la pronunțarea încheierii instanța urmează să verifice și circumstanțele prevăzute la pct.12 și 14 din Hotărârea explicativă a Plenului CSJ RM din 25.04.2016, analiza cărora a fost efectuată *supra*.

În rezultatul examinării cererii de recunoaștere și executare silită a hotărârii arbitrale străine instanța de apel adoptă o încheiere, prin care recunoaște și încuviințează executarea silită ori refuză recunoașterea și încuviințarea spre executarea silită a hotărârii arbitrale străine.

Dacă instanța de apel pronunță o încheiere privind refuzul de a încuviința executarea silită a hotărârii arbitrale străine, în dispozitivul acesteia se va indica despre:

- respingerea cererii înaintate;
- refuzul în recunoașterea și încuviințarea executării silită în Republica Moldova a hotărârii arbitrale străine;
- termenul și modul de atac al încheierii.

Dacă părțile sunt prezente la ședință, încheierea menționată se va elibera în ședință. Dacă părțile nu au fost prezente în ședință, încheierea se remite părților în termen de 5 zile de la emitere.

Încheierea, remisă în conformitate cu prevederile alin.(1) art.475³ CPC RM, va fi susceptibilă de recurs la Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova în termen de 15 zile.

Astfel, se va ataca cu recurs atât încheierea prin care s-a recunoscut și încuviințat executarea silită a sentinței arbitrale străine, cât și cea cu privire la refuz (pct.33 al Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016).

G) *Temeiurile de refuz al recunoașterii hotărârii arbitrale străine* sunt prevăzute de art.V al Convenției pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine din 1958 și de art.476 CPC RM. Interpretarea în coroborare a acestor norme ne conduce spre concluzia că ele divizează temeiurile de refuz în recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine în două categorii:

- temeiuri invocate doar de partea împotriva căreia este pronunțată sentința arbitrală străină;
- temeiuri constatate și aplicate din oficiu (*ex officio*) de către instanța judecătorească.

La prima categorie de temeiuri se referă cele specificate la alin.(1) art.476 CPC RM. Noi am subliniat *supra* că în prezentul material vom analiza doar temeiurile de refuz aplicate de către instanța de judecată *din oficiu*. Totuși, pentru a înțelege mai bine însemnătatea temeiurilor de refuz prevăzute la alin.(2) art.476 CPC RM, subliniem în treacăt unele particularități ale temeiurilor de refuz prevăzute la alin.(1) art.476 CPC RM, asupra cărora Plenul CSJ RM atrage atenția.

Primo, temeiurile indicate la alin.(1) art.476 au *caracter exhaustiv* și nu pot fi invocate altele suplimentar. *Secundo*, aceste temeiuri urmează a fi *interpretate restrictiv*, iar *refuzul* în recunoașterea executării *poate fi admis doar în cazuri excepționale*. *Tertio*, partea, care a cunoscut încălcarea unei reguli la etapa de soluționare a litigiului de către arbitrajul comercial internațional și în acest proces nu a invocat-o, pierde dreptul de a invoca acest temei de refuz în procedura de recunoaștere a sentinței arbitrale străine.

Plenul CSJ RM mai subliniază în pct.34 al Hotărârii sale din 25.04.2016 că partea, care invocă temeiurile de refuz stipulate la art.476 alin.(1) și (2) CPC RM, este obligată să facă dovada acestora în fața instanței de judecată. Însă, în cazul în care temeiurile de refuz sunt invocate din oficiu (*ex officio*), instanța trebuie să-și motiveze singură aplicarea temeiurilor stipulate la alin.(2) art.476 CPC RM.

* Despre situații similare în Franța și în Federația Rusă a se vedea: ВАРЕЙ-КОММЬЕР, П., ГЕТЬМАН-ПАВЛОВА, И.В. Международный и внутренний публичный порядок при признании и исполнении иностранных арбитражных решений (правово-применительный опыт Франции и России). В: *Право. Журнал Высшей школы Экономики*, 2014, №1, с.157-159.

Dat fiind *caracterul excepțional al refuzului* acceptării și încuviințării spre executare a sentinței arbitrale străine, instanța poate decide încuviințarea recunoașterii și executării sentinței arbitrale străine chiar și în cazul în care pârâtul a invocat și a probat vreunul din temeiurile stipulate la alin.(1) art.476 CPC RM. Aceasta în cazul în care instanța, examinând cauza, se va convinge că gravitatea temeiului invocat nu este suficientă pentru a refuza orice efect al sentinței arbitrale străine. În acest caz instanța, după cum s-a mai subliniat, nu are dreptul să intervină în privința modificării dispozitivului sentinței arbitrale străine.

Trecând la analiza nemijlocită a temeiurilor de refuz, pe care instanța de judecată poate să le invoce din oficiu, subliniem de la bun început că ele se află în pct.2 art.V al Convenției de la New York din 1958 și în alin.(2) art.476 CPC RM.

Punctul 2 al art.V al Convenției indicate prevede: „Recunoașterea și executarea unei sentințe arbitrale vor putea fi, de asemenea, refuzate, dacă autoritatea competentă a țării în care se solicită recunoașterea și executarea constată:

a) că, în conformitate cu legea acestei țări, obiectul diferendului nu este susceptibil de a fi reglementat pe calea arbitrajului; sau

b) că recunoașterea sau executarea sentinței ar fi contrară ordinii publice a acestei țări”.

Temeiurile enumerate la pct.2 al art.V al Convenției și la alin.(2) art.476 CPC RM protejează interesele publice ale statului, în care se solicită recunoașterea și executarea silită și, corespunzător, instanțele de judecată le pot aplica *ex officio* (din oficiu) în procesul de examinare a cererii de recunoaștere și executare a sentinței arbitrale străine, indiferent de invocarea lor de către pârât.

De remarcat în mod special că temeiurile indicate la pct.2 art.V al Convenției și la alin.(2) art.476 CPC RM, *deși protejează interesele statului* și, prin urmare, aplicarea lor *ar trebui să aibă, ca de obicei, caracter imperativ*, aplicarea lor are totuși *caracter permisiv-dispozitiv* pentru instanțele de judecată, dat fiind că „recunoașterea și executarea sentinței arbitrale” se impune prin sintagma „...vor putea fi, de asemenea, refuzate, dacă...”, dar nu prin „urmează a fi refuzate” sau „trebuie să fie refuzate”. Concomitent, remarcăm că la pct.71 al „Ghidului” se subliniază că în varianta franceză a textului Convenției aplicarea acestor prevederi este exprimată mai categoric: *seront refusées* (vor fi refuzate).

După cum se spune în Capitolul V.1 al „Ghidului interpretării Convenției de la New York din 1958. Manual pentru judecători”, temeiul de nearbitrabilitate a litigiului poate fi folosit dacă cauza este de competența exclusivă a instanțelor judecătorești, ca de exemplu:

- cauzele penale;
- de divorț;
- de tutelă și curatelă;
- acordurile privind partajarea patrimoniului comun al soților;
- testamentul;
- insolvența;
- lichidarea companiilor.

Și Legea Republicii Moldova nr.23 din 22.02.2008 [33] cu privire la arbitraj prevede, în art.3 alin.(2), că nu pot face obiectul unei convenții arbitrale următoarele litigii:

a) care țin de dreptul familiei:

- pricinile privitoare la starea civilă (declararea nulității căsătoriei, restabilirea căsătoriei în cazul apariției soțului declarat decedat sau dispărut, divorțul);
- partajul averii comune;
- stabilirea domiciliului copilului minor în caz de divorț;
- încasarea pensiei de întreținere a copilului minor;
- încasarea pensiei de la copiii majori pentru întreținerea părinților;
- încasarea pensiei pentru întreținerea soțului;
- stabilirea sau contestarea paternității;
- decăderea din drepturile părintești sau restabilirea în aceste drepturi;
- adopția;
- alte litigii din domeniul dreptului familiei;

b) litigiile izvorâte din contractul de locațiune a încăperilor de locuit;

c) litigiile privind drepturile patrimoniale cu privire la locuințe.

La fel și Plenul CSJ RM în pct.11 al Hotărârii sale din 30.03.2015 [34] lămurește că nu pot face obiectul unei convenții arbitrale și vor fi soluționate doar de judecată raporturile juridice pe care legea le atribuie expres în competența instanței de judecată. La acestea se referă și următoarele raporturi:

- în care una din părți este o autoritate publică (de contencios administrativ, rezultate din acte administrative, raporturile fiscale, vamale);
- pricinile în procedura insolvenței.

Nu vor face obiect al unei convenții arbitrale și:

- litigiile ce privesc înstrăinarea bunurilor din proprietatea publică, conform clasificării din Codul civil (art.296 (4) CC RM) și a altor legi;
- litigiile referitoare la viață și sănătate;
- litigiile privind drepturile nepatrimoniale ale proprietății intelectuale. Aspectele cu caracter patrimonial pot face obiectul examinării în arbitraj;
- alte litigii în privința cărora părțile nu pot încheia tranzacții.

Tendința contemporană constă în minimizarea categoriilor de litigii care se dau în competența exclusivă a instanțelor judecătorești. Aceasta este o consecință a câtorva factori, și anume:

- tendința spre reducerea cheltuielilor de judecată;
- operativitatea examinării litigiilor comerciale de către instanța de arbitraj;
- predispunerea multor instanțe de judecată de a avea stimă față de acordul părților în privința arbitrajului comercial internațional;
- susținerea arbitrajului comercial internațional de către legislația națională a statelor.

Răspunsul la întrebarea dacă obiectul litigiului este arbitrabil sau nu urmează a fi dat reieșind din legea țării, în care este depusă cererea privind recunoașterea și executarea sentinței arbitrale străine.

În practica judiciară națională nu întâlnim asemenea cauze, dar și „Ghidul privind interpretarea Convenției de la New York din 1958. Manual pentru judecători” subliniază (la pagina 90) că și în practica internațională sunt cunoscute puține cazuri de refuz în recunoașterea și executarea silită a sentințelor arbitrale străine în baza subpunctului a) pct.2 art.V al Convenției. Printre ele ne face cunoscut cu:

- ✓ Hotărârea Judecătoriei Supreme a Belgiei privind refuzul executării silită a sentinței arbitrale pe motiv că obiectul litigiului, legat de rezilierea contractului exclusiv de *distribuitor*, era nearbitrabil conform dreptului belgian, dat fiind că instanțele judecătorești belgiene au fost învestite cu competența exclusivă de a examina litigiile din cadrul legislației speciale privind distribuitorii.

Subpunctul (b) pct.2 art.V al Convenției de la New York din 1958 **permite instanței judecătorești a țării, în care se solicită recunoașterea ori executarea silită a sentinței arbitrale străine, să refuze satisfacerea unei asemenea cereri, dacă recunoașterea ar crea consecințe contrare ordinii publice a acestei țări.** Însă, subpunctul (b) pct.2 art.V al Convenției nu conține definiția conceptului de ordine publică. După cum s-a subliniat *supra*, ordinea publică în dreptul internațional privat reprezintă excepția, pusă la îndemâna judecătorului pentru a înlătura legea străină normal competentă în baza regulilor de drept internațional privat al forului, atunci când aplicarea ei ar crea consecințe contrare unui principiu fundamental al dreptului instanței sau ar contraveni bunelor moravuri. S-a subliniat, de asemenea, că conceptul de ordine publică în dreptul internațional privat este mai îngust decât cel de ordine publică de drept intern.

Majoritatea instanțelor judecătorești naționale se mențin de standardul mai îngust al ordinii publice internaționale în aplicarea normelor de drept material din sursele de drept internațional.

Plenul CSJ RM subliniază în pct.42 al Hotărârii sale din 25.04.2016 că „Ghidul privind interpretarea Convenției de la New York din 1958. Manual pentru judecători”, la capitolul privind interpretarea noțiunii „ordine publică”, face referință și la Asociația de Drept Internațional (ILA) care în 2002 a emis Recomandări în privința descifrării conceptului de ordine publică internațională, accesibile pe site-ul www.ila_hg.org.

Printre regulile generale ale Recomandărilor ILA sunt menționate: *caracterul definitiv al sentințelor arbitrale „în arbitrajul comercial internațional care trebuie stimat, cu excepția circumstanțelor excepționale”* (pct.1 (a) al Recomandărilor ILA). Circumstanțele excepționale „pot fi recunoscute existente, dacă recunoașterea ori executarea silită a sentinței arbitrale va veni în contradicție cu ordinea publică internațională a țării forului (pct.1 (b) al Recomandărilor ILA).

Recomandările ILA indică în pct.1 (d) că ordinea publică internațională a oricărui stat include în sine:

(i) principiile fundamentale referitoare la justiție și morală, pe care această țară dorește să le apere, chiar dacă ea nu a fost antrenată în litigiu;

(ii) regulile, consacrate deservirii intereselor de bază politice, sociale și economice ale statului, cunoscute ca *lois de polis* sau „reguli de ordine publică”;

(iii) datoria fiecărui stat de a-și respecta obligațiile sale față de alte state ori față de organizațiile internaționale.

Rezultă că recunoașterea și încuviințarea spre executare a sentinței arbitrale străine va contraveni ordinii publice a Republicii Moldova doar atunci când această sentință *va contraveni într-un mod inacceptabil ideii însăși de justiție, când ea poate duce la un rezultat care este inadmisibil din punctul de vedere al conștiinței juridice din Republica Moldova.*

Așa că recunoașterea sentinței arbitrale străine *nu poate fi refuzată pentru orice contrarietate a ei cu ordinea publică*, ci doar în situația în care *încălcarea ordinii publice este substanțială, efectivă și flagrantă.* Astfel, Plenul CSJ RM subliniază în pct.42 al Hotărârii sale din 25.04.2016 că ar trebui aplicate două criterii:

- intensitatea legăturii cauzei cu ordinea publică națională;
- gravitatea efectului produs.

Cu titlu de exemplu, Plenul CSJ RM aduce cauza examinată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene C - 40/08 *Asturcom Telecommunicationes SL vs Cristina Nogueira*, în care, interpretând Directiva nr.93/13 privind clauzele abuzive și contractele încheiate cu consumatorii, *instanța europeană a apreciat că, dat fiind natura și importanța interesului public pe care Directiva nr.93/13 o asigură consumatorilor, această normă trebuie să fie considerată o normă echivalentă cu normele naționale care ocupă, în cadrul ordinii de drept intern, rangul de ordine publică.*

Da, protecția drepturilor consumatorilor, în special, la fel ca și protecția drepturilor Omului, în general, ține de ordinea publică a majorității statelor lumii, inclusiv a Republicii Moldova. Rezultă că dacă o cauză analogică ar fi apărut și în fața unei instanțe de apel din Republica Moldova, aceasta, în baza art.475¹ alin.(1) CPC RM și a interpretării sumare a prevederilor art.4 din Constituție și ale Legii RM nr.105-XV din 13.02.2003 privind protecția consumatorilor (MO RM nr.126-131 din 27.06.2003), ar fi aplicat art.476 alin.(2) lit.b) CPC RM și ar fi soluționat această cauză la fel ca și Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

În context, logic apare întrebarea: de unde vin aceste exigențe specifice ale refuzului recunoașterii și încuviințării spre executare a sentințelor arbitrale străine? În opinia noastră, ele, în fond, survin din:

- importanța economică a comerțului internațional pentru toate țările lumii, a cărui eficiență trebuie dezvoltată și mereu promovată;
- acordul de voință al părților, exprimat în convenția sau clauza de arbitraj și alegerea de către părți a legii aplicabile la soluționarea litigiilor dintre părți, care trebuie stimulate;
- caracterul definitiv al sentințelor arbitrale ale arbitrajelor comerciale internaționale, ca lucru judecat, de care trebuie să se țină cont;
- necesitatea promovării eficienței sentințelor arbitrale din domeniul comerțului internațional.

Din acestea rezultă, în opinia noastră, și *caracterul exhaustiv* al temeiurilor de refuz al recunoașterii și încuviințării spre executare silită a sentințelor arbitrale străine, și *caracterul permisiv-dispozitiv* al aplicării temeiurilor de refuz, când instanța singură, din oficiu, decide și „intensitatea legăturii cauzei cu ordinea publică” a țării sale, și „gravitatea efectului produs”. Din acestea survine în fine și *caracterul excepțional al refuzului recunoașterii și încuviințării spre executare silită a sentințelor arbitrale străine prin aplicarea excepției de ordine publică.*

Nu în zadar atât „Ghidul...”, cât și Recomandările ILA, precum și Plenul CSJ RM aduc exemple de recunoaștere și acceptare spre executare a sentințelor arbitrale străine chiar și în unele cazuri de invocare și probare de către pârât a încălcării unor reguli de ordine publică, unele din care le expunem și noi cu mici reduceri, fără a le schimba esența.

De exemplu, „Ghidul privind interpretarea Convenției de la New York din 1958. Manual pentru judecători”, la pct.92-93 aduce drept exemplu dosarul examinat de instanța de apel Galle din Germania, în care **vânzătorul** (reclamantul) cerea încuviințarea executării sentinței arbitrale adoptate în favoarea sa de către Arbitrajul comercial internațional de pe lângă Camera de comerț și industrie a Federației Ruse (MCAS).

Însă, **cumpărătorul** (pârâtul) insistă asupra faptului că încuviințarea executării silite va încălca ordinea publică din două considerente:

- în decursul examinării cauzei de către instanța de arbitraj comercial internațional au avut loc încălcări procesuale;
- sentința arbitrală a dispus cote de amenzi comerciale exagerate.

Instanța de apel, în urma examinării cauzei, a înlăturat argumentele cumpărătorului (pârâtului), indicând următoarele: „În cazul special, legat de sentința arbitrală străină, abaterea arbitrajului internațional de la reguli, obligatorii în procedura arbitrală internă, nu este în mod automat încălcarea a ordinii publice. Dimpotrivă, *este necesar de a avea loc încălcarea ordinii publice internaționale. De aceea, de regulă, recunoașterea sentințelor arbitrale internaționale se efectuează cu aplicarea unui regim mai puțin riguros decât cel care există pentru recunoașterea sentințelor arbitrale interne.* Chestia constă nu în aceea, dacă judecătorul german ar fi ajuns la o altă concluzie în baza aplicării normelor imperative ale dreptului german. Din contra, încălcarea ordinii publice internaționale are loc doar în cazul în care consecințele aplicării în cauze concrete a legii străine vor fi contrare normelor dreptului german în măsura în care aceasta va fi inadmisibilă conform principiilor germane. În cauza dată aceasta nu are loc”.

Din cele expuse în acest exemplu și din conținutul exemplurilor aduse de Plenul CSJ RM în punctele 42 și 43 ale Hotărârii sale din 25.04.2016 rezultă că, dacă argumentarea juridică care stă la baza sentinței arbitrale ori conduita componenței arbitrajului în proces nu sunt impecabile, ori dacă pârâtul nu participă la proces din cauza lipsei mijloacelor financiare și altele de aceeași natură, acestea nu încalcă ordinea publică. *Defectele indicate nu sunt de așa măsură ca ele să contravină ideilor fundamentale despre justiție și morală ale ordinii de drept a țării, în care se solicită recunoașterea și încuviințarea spre executare a sentinței arbitrale străine, adică nu încalcă ordinea publică de drept internațional privat a acestei țări.*

Considerăm necesar să subliniem și aici că *excepția de ordine publică, aplicată la refuzul recunoașterii sentinței arbitrale străine, se aplică nu contra legii străine, ci contra consecințelor care ar surveni în urma aplicării legii străine normal competente și care ar fi în mod evident și inadmisibil contrare ordinii publice a țării în care se solicită recunoașterea.*

Numai că *aceasta trebuie să o facă de fiecare dată instanța de judecată, care examinează cauza privind recunoașterea și încuviințarea spre executare silită a sentinței arbitrale străine, în baza convingerilor sale sumare asupra conținutului ordinii publice a țării sale și a gradului de incompatibilitate a sentinței arbitrale străine cu principiile fundamentale ce formează conținutul ordinii publice din țara sa.*

Concluzii

1. Noțiunea de ordine publică nu are același înțeles în dreptul intern și în dreptul internațional privat. Și după conținut, și după domeniul de aplicare ordinea publică de drept internațional privat este mai îngustă decât cea de drept intern.

Ordinea publică în dreptul internațional privat este un instrument juridic corectiv în aplicarea legii străine pe teritoriul țării forului. Funcția principală a acestui instrument juridic este de a înlătura aplicarea legii străine normal competente pe teritoriul țării forului, în cazul în care consecințele aplicării acestei legi ar crea situații incompatibile cu ordinea publică a țării forului.

2. Sarcina deducerii conținutului și identificării circumstanțiale din specificul fiecărei cauze în parte și sarcina aplicării excepției de ordine publică asupra fiecărui caz concret aparține instanței de judecată.

3. Legislația Republicii Moldova actualmente în vigoare prevede, iar în baza acestor prevederi Plenul CSJ RM, prin Hotărârea sa din 25.04.2016, lămurește, că examinarea cauzelor de recunoaștere ori de refuz al sentințelor arbitrale străine se efectuează în procedură separată de cea de recunoaștere ori de refuz al hotărârilor judecătorești străine.

4. Judecarea cauzelor privind recunoașterea sau refuzul hotărârilor judecătorești străine ține de competența instanței judecătorești de fond, în a cărei circumscripție se solicită recunoașterea și încuviințarea executării silite a acestora.

Refuzul recunoașterii hotărârilor judecătorești străine se realizează în baza invocării excepției de ordine publică. Invocarea excepției de ordine publică poate avea loc în cazurile în care executarea hotărârilor judecătorești străine ar crea consecințe, care în mod **evident, concret și însemnat** contravin ordinii publice a Republicii Moldova.

5. Excepția de ordine publică se aplică de către instanța de judecată din oficiu (*ex officio*), indiferent de faptul invocării acesteia de către debitor (pârât) prin cererea sa reconvențională.

6. Refuzul recunoașterii hotărârilor judecătorești străine în baza excepției de ordine publică se efectuează prin adoptarea de către instanța judecătorească a unei încheieri, care se transmite părților în termen de 3 zile de la pronunțare și care se supune căilor de atac, conform prevederilor Codului de procedură civilă al Republicii Moldova.

7. Specificul invocării excepției de ordine publică în procedura de refuz al sentințelor arbitrale străine se manifestă prin:

a) natura litigiilor, adică litigiile soluționate trebuie să provină din raporturile juridice de comerț internațional;
b) pe lângă actele normative comune, folosite la invocarea excepției de ordine publică la refuzul hotărârilor judecătorești străine, procedura invocării excepției de ordine publică la refuzul recunoașterii sentințelor arbitrale străine are și cadru normativ specific;

c) examinarea cauzelor de recunoaștere sau refuz al sentințelor arbitrale străine pe teritoriul Republicii Moldova ține de competența Curții de Apel, în a cărei circumscripție se află domiciliul sau reședința pârâtului;

d) sentința arbitrală se consideră străină, dacă ea este pronunțată pe teritoriul unui stat străin sau este emisă pe teritoriul Republicii Moldova, dar în baza legislației unui stat străin;

e) în scopul garantării originalității, autenticității și legitimității actelor oficiale, provenite de la autoritățile publice ale unui alt stat, este necesară aplicarea asupra lor a unor formalități speciale, prevăzute de art.475¹ alin.(4) CPC RM și de pct.25 al Hotărârii Plenului CSJ RM din 25.04.2016. Actele, anexate la cererea de recunoaștere a sentințelor arbitrale străine, sunt scutite de supralegalizare și apostilare, dacă ele emană dintr-un stat cu care Republica Moldova are încheiat un tratat bilateral care prevede scutirea de supralegalizare sau apostilare;

f) temeiurile de refuz, pe care instanța de apel poate să le invoce la aplicarea excepției de ordine publică (adică, din oficiu), sunt prevăzute la subpunctul b) pct.2 art.V al Convenției de la New York pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine din 1958 și la pct.b) alin.(2) art.476 CPC RM. Aceste temeiuri au caracter exhaustiv și nu pot fi interpretate extensiv;

g) excepția de ordine publică, aplicată la refuzul recunoașterii sentințelor arbitrale străine, se aplică nu contra legii străine normal competente, ci contra consecințelor care ar surveni în urma aplicării legii străine în țara forului și care ar fi în mod evident și inadmisibil contrare ordinii publice a țării în care se solicită recunoașterea;

h) în Republica Moldova acest lucru îl face de fiecare dată colegiul Curții de Apel în baza convingerilor sale sumare asupra conținutului ordinii publice a țării noastre și a gradului de incompatibilitate a sentinței arbitrale străine cu conținutul ordinii publice din țara noastră la momentul examinării cauzei.

8. Instanța de apel refuză recunoașterea sentinței arbitrale străine prin adoptarea unei încheieri pe care o eliberează părților participante la proces în ziua pronunțării, iar dacă părțile nu au fost prezente la ședință, o remite părților în termen de 5 zile de la pronunțare.

Încheierea remisă este susceptibilă de recurs la Curtea Supremă de Justiție în termen de 15 zile.

Referințe:

- JUGASTRU, C. Considerații privind ordinea publică europeană. În: *Analele Institutului de Istorie G.Barițiu din Cluj-Napoca*. Series *Humanistica*, vol. IX, 2011, p.260. (2). Pagina 260 indică pagina „Analelor”, iar cifra din paranteze indică pagina lucrării autoarei C.Jugastru.
- DELEANU, I., BUTA, G. „Ordinea publică” și „motivele de ordine publică” în apelul și recursul civil. In: *Dreptul (România)*, 2012, nr.2, p.104 și urm.
- ДАВЫДЕНКО, Д.Л. Десять интересных моментов касательно "публичного порядка" (ordre public) в международном частном и гражданском праве, пункт 2. pravo.ru/interpavo/practice/view/20972/ [Accesat: 20.01.2017].
- БОГУСЛАВСКИЙ, М.М. *Международное частное право*. Москва: Юристъ, 1998, с.94. A se vedea și: BABĂRĂ, V. *Drept internațional privat. Curs universitar*. Ediția a V-a. Chișinău, 2016, p.96.
- JACOTĂ, M.V. *Drept internațional privat*. Iași: Editura Fundației „Chemarea”, 1997, vol.I, p.230.
- DIACONIȚĂ, VI. Considerații despre ordinea publică de drept internațional privat român în materie contractuală. În: *Studii și cercetări juridice europene*. Conferința internațională a doctoranzilor. Ediția a 8-a. Timișoara, 2016, p.107 și urm.
- JACOTĂ, M.V. *Op.cit.*, p.230.
- BABĂRĂ, V. *Drept internațional privat. Curs universitar*. Ediția a V-a. Chișinău, 2016, p.96.
- BUGLEA, CI.-P. (România). Ordinea publică în dreptul internațional privat – barieră rezonabilă în calea aplicării legii străine normal competente? În: „*Rezumatele comunicărilor*” la Conferința științifică internațională din 20-21 octombrie 2016 cu genericul „*Dezvoltări recente în dreptul internațional privat*”. Chișinău, 2016.
- TORNBERG, I. (Finlanda). *Dreptul internațional privat în arbitrajul internațional – necesitatea reconstrucției – în scopul protejării ordinii publice și a normelor imperative de drept ale statelor-națiune în arbitrajul comercial internațional*. În: „*Rezumatele comunicărilor*” la Conferința științifică internațională din 20-21 octombrie 2016 cu

genericul „Dezvoltări recente în dreptul internațional privat”. Chișinău, 2016; MARINO, S. (Italia). Noile provocări în Teoria Dreptului Internațional Privat. În aceeași *Rezumate ale comunicărilor* de la aceeași conferință.

11. JUGASTRU, C. *Op.cit.*, p.260 (2).
12. MAYER, P. *Droit international privé*. 6e édition. Paris: Montchrestien, 1998, no.205, p.136.
13. FILIPESCU, I.P. *Op.cit.*, p.127-128.
14. Ibidem, p.132-133.
15. *A se vedea*: Hotărârea Plenului CSJ RM din 25.05.2016 de modificare și completare a Hotărârii Plenului CSJ nr.9 din 09.12.2013 „Privind practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce ține de recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și a hotărârilor arbitrale străine”. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2016, nr.7 (248).
16. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Ediția 2015. Chișinău, 2015.
17. FILIPESCU, I.P., FILIPESCU, A.I. *Tratat de drept internațional privat*. București, 2009, p.113.
18. FILIPESCU, I.P. *Op.cit.*, p.135-138.
19. Ibidem, p.136.
20. Ibidem, p.137.
21. ЛУНИЦ, Л.М. *Международное частное право*. Москва, 1970, с.274-280. *A se vedea* în același sens și: БОГОСЛОВСКИЙ, М.М. *Международное частное право*. Москва: Юрист, 1998, с.94-95; *Международное частное право*: Учебник / Под редакцией проф. Г.К. Дмитриевой. Москва: Проспект, 2000, с.160-161.
22. *A se vedea*: *Международное частное право* / Под редакцией Г.К. Дмитриевой. Москва, 2000, с.161.
23. Ibidem.
24. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.88-89, art.314.
25. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.88-89, art.316, data intrării în vigoare 20.06.2008.
26. În: *Tratate internaționale*. Chișinău, 1999, vol.15, p.169-175.
27. În: *Tratate internaționale*. Chișinău, 1999, vol.14, p.36-43.
28. Ibidem, p.44-47.
29. Accesibil online la www.arbitration_iica.org [Accesat: 15.11.2016].
30. <http://newyorkconvention1958.org/index>. [Accesat: 16.11.2016].
31. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2016, nr.7 (248).
32. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.88-89.
33. *A se vedea* Hotărârea Plenului CSJ RM din 30.03.2015 cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor legale la soluționarea unor chestiuni în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2015, nr.6 (215).

Prezentat la 14.03.2017